

MAY '25

SU	MO	TU	WE	TH	FR	SA
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

নিরুক্ত
মুদ্রণবিজ্ঞানঃ

17th Week • 115-250

2025
APRIL25
FRI

ভাষ্যকেন মুখ্যভাষ্যেন

Date - 09/08/2026

Boalia

নির্বিশেষ পরমাত্মা বুধ্যতে ।

১৭শতাব্দে ভাষ্যঃ শব্দঃ কর্ম, দেবতা, ইতি,
মুদ্রণঃ চিত্রাদিবিষয়ান্ বোধয়তি । এতৎ বিশেষঃ

বিকায়াঃ ভবন্তি । অতঃ এতৎ অনিবার্যঃ । এতন্মাস-
অনিবার্যবিকারানাং সর্বত্র প্রকারাঃ সন্তি । তৎ
বিকায়াঃ যথা - উৎপত্তিঃ (জন্ম), বিদ্যমানতা,

পরিবর্তনঃ, বর্ধনঃ, ক্ষয়ঃ বিশালভূতি । ভাষ্য-
-লক্ষণং হি অত্যন্তম্ । যৎ সর্বপ্রকারেন

অবতিষ্ঠতি, প্রকাশ্যে বিদুতঃ সঃ বিশেষ-
-ভাষ্যে বিকারপ্রভাবলাভেন অবস্থান্তরঃ

প্রাপ্নোতি তদেব ভাষ্যঃ ইতি কথ্যতে ।

আ এব বিকারাবস্থা সর্বত্রই পূর্বাঙ্কপ্রকার-
-ভেদাঃ । নিরুক্তকৃত মাষ্ট্রাচর্মমুদ্রণ এতন্মাস-
-কর্ম অবস্থান্তরঃ ইতি উৎপত্তিঃ

যদানুমানেন উৎপত্তিঃ নাম বিবর্তনম্ ।

জাম্বতে ইতি শব্দে ক্রিয়ামদং ভাষ্যদার্থস্য

অনিবার্য কর্মকারনাত্মকভূতঃ প্রথমবিকায়াঃ
সঃ জন্ম, তস্য ভগদিমাম্ অবস্থান-
বোধয়তি, অস্তিত্বাবস্থাক্রমঃ দ্বিতীয়ভাষ্য-
ন বোধয়তি ন বা নিষেধতি । ইত্যাদি -

-নির্মানপর্যন্তঃ সর্বত্রই ক্রিয়াক্রমঃ ভাষ্যঃ
প্রচলতি । যদা সর্বত্র জাতঃ তদা সর্বত্র

26

SAT

17th Week • 116-249

2025

APRIL

APRIL '25

SU	MO	TU	WE	TH	FR	SA
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

ଜାୟତେ ଶେତି ନ ଦିତେ । ଯତଃ ଜାୟତେ ଶେତିନ
 ଅତିଜନନ କ୍ରିୟାୟାଃ । ନାସ୍ତି ଅମାନ୍ତଃ ନ
 ବୁଦ୍ଧାତେ, ମୟୁତ ଉତ୍ପୂର୍ବାୟା ବୁଦ୍ଧାତେ ।
 ମାୟୁଜ୍ୟାୟତଃ ଯତଃ ନ ଜାତଃ ତାୟୁଜ୍ୟାୟତଃ
 ଯତଃ ଅସ୍ତି ଶେତି ଅସ୍ତିତାବାଚକଃ
 ବାକ୍ୟଃ ନ ସ୍ୱାକ୍ଷୟାତ । ଅତଃ ଜାୟତେ-
 ଶେତି ହାସ୍ୟବିକାୟନ ଅସ୍ତିତା ନ ବୁଦ୍ଧାତେ
 ମୟୁତ ଭୟାଃ ନିଷେଦଃ । ଅପି ନ କ୍ରିୟାତେ,
 ତଦାପି ~~ଅସ୍ତି~~ ଅସ୍ତିତାବାଚକଃ କନ୍ୟାତଃ
 ବିଦ୍ୟମାନତ୍ୱାତ୍ ଅତଃ ଅବଦା ବିଦ୍ୟମାନତ୍ୱାତ୍ ।

୨) - ଅସ୍ତିତା

ଦ୍ୱିତୀୟଃ ବିକାରଃ ତ୍ରି
 ଅସ୍ତିତା । ଯତଃ ଶେତି ଶେତିନ ଯତଃ
 ଜାତଃ ଯତଃ ଅତୀ ଅତୀ ଅମ୍ଭୁନା ଶେତି ବୁଦ୍ଧାତେ ।
 ଅତଃ ଅସ୍ତିତାୟାଃ ଯତଃ ନିଷ୍ଟାୟାଃ ଶେତି ।
 ଅତେଦଃ ଅସ୍ତିତାୟାଃ ଯତଃ ଅସ୍ତିତାୟାଃ ମଦାପି
 ଅତୀନିଷ୍ଟାୟାଃ, ତଥାପି ଅତୀ ବୁଦ୍ଧାତେ ।
 ବିଦ୍ୟାୟାଃ ନ ହାସ୍ୟାୟାତି । ମଦାପି
 ବୁଦ୍ଧାତେ ଅସ୍ତିତାୟାଃ ଏବ ତତ୍ତ୍ୱା ବିଦ୍ୟାୟାଃ
 ଅତୀୟାଃ ତଥାପି ଅସ୍ତିତାୟାଃ ବୁଦ୍ଧାତେ
 ବିଦ୍ୟାୟାଃ ନ ବୁଦ୍ଧାତେ । ତତ୍ତ୍ୱା କାରଣ
 ତ୍ରି ଅସ୍ତିତାୟାଃ ବୁଦ୍ଧାତେ ବିଦ୍ୟାୟାଃ
 ନ ଅମ୍ଭୁନା, ଅତେଦଃ । ଅସ୍ତିତାୟାଃ

MO	TU	WE	TH	FR	SA
			1	2	3
5	6	7	8	9	10
12	13	14	15	16	17
19	20	21	22	23	24
26	27	28	29	30	31

विषयविनामः न अतिस्मिदति यतो हि बहुभूतः
अस्ति अस्मन्मूर्तेः अतिविषयविनामः आरुहते।
अतः अस्ति विषयविनामः न अतिस्मिदते।

७) विषयविनामः (पारिवर्तनम्)

विषयविनामते इति यथा बहुभूतः यद् अस्मिन्
तस्मात् न अचरते - इति अस्ति पारिवर्तनम्
सोऽस्मिन्मते।

आश्चर्यमतेन 'अतिस्मिदति विषयविनामिना
हि त्वयाः' इति। अस्मात् इति चेत्यस्मिन्
पदार्थः अतिस्मिदति पारिवर्तनमेव अवस्थानम्
अस्मात् इति। मृत्तिका यत् पारिवर्तनमेव,
यत् पारिवर्तनम् वृद्धिः, त्वया, त्वया
अतः, अतः च विनामः। अतः कस्यापि

बहुभूतः उच्यते, यथा यदा त्वया अस्मात्
अस्मिन्मते, तदा त्वया विषयविनामः आरुहते।
पारिवर्तनम् तदा त्वया अस्मात्

अस्मिन्मते विषयविनामः न अस्ति। अतः यत्
विषयविनामते इत्यनेन यत् क्विचित् इति
न वृद्धिः, पारिवर्तनम् यत् अस्मात् अस्मात्
तदा पारिवर्तनम् अवस्थानम् अस्मात् इति

वृद्धिः। विषयविनामम् वृद्धिः न वृद्धिः
वृद्धिः अस्मन्मते, वृद्धिः न अतिस्मिदते
या यतो हि विषयविनामः तदा आरुहते।

৪) বর্ধনম

08.00

09.00

10.00

11.00

12.00

01.00

02.00

03.00

04.00

05.00

06.00

07.00

08.00

বর্ধতে ইতি পদম বহুতঃ নিকামম
অক্ষাণাং বৃদ্ধিঃ অংযোগজনিতৈদানার্থ্যম্
বৃদ্ধিঃ বৃদ্ধিতে। বহুতঃ অভ্যাসাৎ পদম্
বৃদ্ধিচ্ছলতি অসোহপি চলতি। বৃদ্ধিমাত্রা
যদা ত্র্যতি তদা অমঃ উপলভ্যতি।

বৃদ্ধিঃ দ্বিধা ভেদেতি + বহুতঃ
নিকামবৃদ্ধিদ্বায়া বৃদ্ধিঃ অসদবহুতঃ
অংযোগদ্বায়া চ বৃদ্ধিঃ। বালকস্য যৌবনকাল
তস্য অক্ষবৃদ্ধি ভেদেতি। পুনশ্চ একজ্জিম
বাল্যবাল্যে অসুখ্যাস্থাং ধানুর্গমন
সংযোগাৎ অমমধ্যানুগামিঃ বর্ধতে।

বালকঃ যৌবনে যদুপি
বর্ধতে, তথাপি অসুখ্যাত্মন তস্য অমঃ অপি
ভেদেতি। পদম বৃদ্ধিশাধনং স্কন্ধ অমঃ
ন বৃদ্ধতে, একস্য শব্দস্য একজ্জিমার্থে
অংযোগাৎ। বৃদ্ধিঃ অমঃ ন অতিষেদতি বা
বৃদ্ধিকালে অপি অমস্য অচলন্যাস।

৫) অমঃ

অমঃ হি বৃদ্ধেঃ আতি -
লোম্যঃ বিপরীতঃ বা হব্যমিতি। শরীরস্য
অবয়বানাম্ অসংযমঃ অক্ষম্যাম্
অসংযমঃ বা অমঃ ভেদেতি।

MAY '25

SU	MO	TU	WE	TH	FR	SA
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

18th Week • 119-246

2025

APRIL

29
TUE

⑥ - विमलः

विमलः इति क्रिया - चरमद्वारः
विमलः अथवा चरमः (वर्धमानः)।

विमलः अथवा चरमः अमानिष्यतुः क्रिया चरमः
विमलः क्रिया - वर्धमानः। अतः विमलः
इति विमलः क्रिया अथवा, न अमानिष्यतुः
इति वर्धमानः। अतः चरमः अतः विमलः इति
तदा अतः विमलः क्रिया अमानिष्यतुः इति
अमानिष्यतुः।

अतः विमलः क्रिया काले
चरमः अथवा चरमः अतः, अतः विमलः
चरमः अथवा चरमः न चरमः, न वा
निषिद्धः, विमलः क्रिया काले अथवा
विमलः अथवा।

अतः विमलः -
अतः चरमः अथवा चरमः अतः
विमलः अथवा चरमः अतः अथवा
अतः। अतः चरमः अथवा चरमः
अतः अथवा चरमः अथवा चरमः
अतः अथवा चरमः अथवा चरमः
अतः अथवा चरमः अथवा चरमः
अतः अथवा चरमः अथवा चरमः
अतः अथवा चरमः अथवा चरमः